

FEMİNİST DİSTOPYADA ERİL İKTİDAR VE HEGEMONİK ERKEKLİK: “DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ”

*Hediye Şirin AK

Öz

Ataerkillik yüzlerce yıldır doğu-batı, kuzey-güney demeden bütün toplumların köküne yerleşerek bireyleri etkileyen bir kavram olagelmıştır. Ataerkil toplumlarda bariz bir erkek egemenliğinin mevcut olduğu bilinen bir gerçektir. Erkeğin egemenliği, “eril iktidar” olarak tanımlanabilmektedir. Erkek egemenliğinin yoğun olduğu eril toplumlarda kadınlar kendilerini gerçekleştirmek için çok daha fazla çabalamak zorunda kalmışlardır. Eril tahakküm, eril toplumun biricik tehlikelerinden birisidir. Uzun yıllar eril tahakkümden nasibini almış olan kadınlar, halen tahakkümü kırmak için çabalamaktadır. Gelecekte kadın-erkek eşitliğinin gerçekleştiği cinsiyetçi olmayan bir toplum yapısına duyulan arzu, kadınların en büyük idealidir. Diğer yandan gelecekte kadın-erkek eşitliğinin, erkekler lehine daha fazla bozularak, daha cinsiyetçi otoriter ya da totaliter bir topluma dönüşme olasılığına duyulan korku da kadınların içinde mevcuttur. Bu çalışmada, totaliter ve baskıcı bir iktidar tarafından ezilen kadınların öyküsü “gerçekten bir distopya mı?” sorusuna yanıt verilmeye çalışılmıştır. Bu soruya cevap verebilmek için feminist distopyaların en ünlülerinden olan “Damızlık Kızın Öyküsü” incelenmiştir. Bununla birlikte, son yıllarda sıkça duyduğumuz “Hegemonik erkeklik” kavramı ele alınmıştır. Hegemonik erkekliğin, eril bir toplum yapısını sürekli olarak yeniden üretme olasılığından söz edilebilir. Bu nedenle, öncelikle ataerkil toplum yapısı ve bu yapıyı oluşturan unsurları bir araya getiren nedenlerin ortaya çıkışı ele alınmıştır. Daha sonra hegemonik erkeklikten bahsedilip, eril kodlu toplumların nasıl meydana geldiği “Damızlık Kızın Öyküsü” ile açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ataerkillik, Eril İktidar, Eril Tahakküm, Distopya, Hegemonik Erkeklik

MASCULINE POWER AND HEGEMONIC MASCULINITY IN FEMINIST DYSTOPIA: “THE HANDMAID’S TALE”

Abstract

For hundreds of years, patriarchy has been a concept that affects individuals by being at the root of all societies, regardless of east-west, north-south. It is a known fact that there is an obvious male dominance in patriarchal societies. Male dominance can be defined as "masculine power". In masculine societies where male dominance is intense, women have had to work harder to realize themselves. Masculine domination is one of the only dangers of masculine society. Women, who have had their share of masculine domination for many years, are still trying to break the domination. The desire for a non-sexist society structure where gender equality will be realized in the future is the greatest ideal of women. On the other hand, there is also the fear of the possibility that the equality between men and women will deteriorate more in favor of men and turn into a more sexist, authoritarian or totalitarian society in the future. In this study, the story of women oppressed by a totalitarian and oppressive power "is it really a dystopia?" attempt was made to answer the question. In order to answer this question, "The Handmaid's Tale", one of the most famous feminist dystopias, was examined. In the meantime, the concept of "hegemonic masculinity", which we have heard frequently in recent years, has been discussed. It is possible to talk about the possibility of hegemonic masculinity to continuously reproduce a masculine social structure. For this reason, first of all, the patriarchal society structure and the emergence of the reasons that bring together the elements that make up this structure are discussed. Later, hegemonic masculinity will be mentioned and how masculine coded societies came into existence will be explained with the "Handmaid's Tale".

Keywords: Patriarchy, Masculine Power, Masculine Domination, Dystopia, Hegemonic Masculinity

* Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, hediyesirin@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5629-6432

Cite as/ Atf: Ak, H. Ş. (2023). Feminist distopyada eril iktidar ve hegemonik erkeklik: “Damızlık kızın öyküsü”. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 11(1), 18-39.

Received/Geliş: 22.11.2022

Accepted/Kabul: 4.1.2023

Giriş

Geçmişe bir bakış attığımızda, Platon (2020) ideal devletini kurgularken, en iyiye ulaşma idealiyle hareket ettiğini düşünmüştür diyebiliriz. Ama bugün bazı araştırmacılar Platon'un totaliter yönetimleri savunduğunu hatta onlara fikir babalığı yaptığını ileri sürüyorlar (Kelly, 2017: 39). Platon, ütopya geleneğini başlatmış görünse de Thomas More (2020) türe adını veren çalışması "Ütopya" ile birçok araştırmaya ve bilim insanına ilham vermiştir. Yunancada "olmayan yer" anlamına gelen ütopyalar bütün zaman dilimlerinde popülerliklerini korumuş ve insanları kendilerine çekmişlerdir. Türk dil kurumu sözlüğü ise ütopyayı "Gerçekleştirilmesi imkânsız tasarı veya düşünce" olarak tanımlamıştır. Ütopyalar ilk bakışta daha iyi bir dünya, daha iyi bir gelecek söylemi ile insanları kendine çeken ama içine girildiğinde gerçekte dışardan görüldüğü gibi olmayan oluşumlar olarak anılabilir. Ütopyanın tam tersi olan "distopya" bu noktada anılması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkabilir. Yine yunanca bir kelime olan "distopya" ise "olmayan kötü yer" anlamında kullanılmaktadır. Toplumsal oluşumların genellikle zihinde tasarlandığı gibi hayata geçirilemediği gerçeğini diğer distopya örneklerine bakarak söyleyebiliriz. Ütopya içinde yaşadığına inandırılmış bir insan gerçekte bir distopyayı yaşadığını dahi fark etmiyor olabilir. Aldous Huxley tarafından 1931 yılında yazılmış olan "Cesur Yeni Dünya" ütopya geleneğinden sayılan eserlerden biri olsa da bugün distopya adını verdiğimiz türe daha çok benzediği tartışılan bir eserdir (Altıok, 2017: 533). Ütopyalarla ilgilenen siyaset bilimi doğası gereği distopyalarla da ilgilenmektedir. Yazılmış ünlü distopyalar incelendiğinde, distopyaların genellikle otoriter/totaliter ve baskıcı toplumlarda vücut bulduğunu söyleyebiliriz.

Eril iktidar ve erkek egemenliği bugün dünya genelinde feminizm taraftarları tarafından eleştirilen ve varlığı tüm dünya kadınlarını etkileyen oluşumlardır. İlkel çağlardan başlayarak ataerkillik örüntülerinin altında ezilen kadınlar, geleceğe dair kaygılarından halen kurtulamamışlardır. Gerçek hayatta var olan eril iktidar ve hegemonik erkekliğin distopyalarda da fazla görüldüğü tahmin edilebilir. Bu çalışmada, bütün distopyalara bir bakış atmak değil feminist distopyaların en ünlülerinden biri olan "Damızlık Kızın Öyküsü" üzerinden eril iktidar ve hegemonik erkekliğe bir bakış atmak amaçlanmıştır. Çalışma gerçek hayattaki eril iktidardan ve

toplumu nasıl kontrol altında tuttuğundan bahsettikten sonra hegemonik erkeğin tanımını yapmaya çalışmıştır. Tam 37 yıl önce yazılmış “Damızlık Kızın Öyküsü” incelendiğinde aradan geçen yıllara rağmen kadınların korkulu rüyası olabilecek bir toplum tasavvurunun gerçekleşmesini engellemenin bugün bile çok zor olduğu iddia edilebilir. 2017 yılında “Hulu Tv” tarafından dizisi çekilen roman tüm dikkatleri üstüne çekmiş, televizyon ve görselliğin eklenmesiyle kendini daha yoğun bir şekilde ifade etmeyi başarmıştır. Eril toplumun göstergeleri ışığında kitaptaki öykü irdelendiğinde, distopya türü içinde sayılan “Damızlık Kızın Öyküsü”nün gerçekleşmesi imkansız tanımını karşılamaktan çok uzak bir görünümde olduğu söylenilebilir.

1. Eril Toplumun İktidarı

Toplum kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cinsten meydana gelen bir oluşum olarak ilkel çağlardan bugüne kadar gelmiştir. Toplumu oluşturan kadın ve erkeğin cinsiyetlerine özgü fiziksel farklılıklara sahip olmakla birlikte birey olarak aynı haklara sahip olması gerektiği düşünülebilir. Oysa modern toplumların birçoğunda hukuksal eşitlik sağlanmış olsa da pratikte eşitliğin olmadığını saptayabilmek mümkündür. Sancar (2012)’ın da dikkati çektiği üzere modern patriarkiler biyolojik farklar üzerinden türetilen toplumsal kurallar üzerinde kuruludur. Doğuştan gelen cinsiyet bireyler arasında biyolojik farklılıklar yaratsa da farklı davranış özelliklerine yol açmaz. Bireyler cinsiyetlerinden dolayı değil birey olmalarından dolayı farklıdır. Ama patriarkinin ideolojik olarak üretmiş olduğu ve bireyler tarafından benimsenen düşünceye göre; biyolojik cinsiyet farklı düşünce ve davranış kalıpları ortaya çıkarmaktadır. Bu çıkarım ise toplumda, kadın ve erkeğe dair bir görev paylaşımını silsilesini beraberinde getirir. Oysa kadın ve erkek arasında oluşan cinsiyetçi iş bölümü biyoloji temelli değil ideoloji temelli oluşmuştur. Toplum tarafından oluşturulan bu cinsiyetçi iş bölümünün, eril bir toplumun temellerini besleyen damarlardan birisi olduğu söylenilebilir.

Ataerkil toplumların birçoğunda, ilkel çağlarda anaerkil çağların yaşandığı ve anaerkil toplumlardan ataerkil toplumlara geçildiği yönünde yaygın bir inanış mevcuttur.

İnsanların geçmişte anaerkil bir dönemden geçtiğini iddia eden araştırmacıların en bilenenlerinden olan Bachofen (1997) kadın ve erkek arasındaki farklılıklara vurgu yapmayı da ihmal etmemiştir. Bachofen'e göre kadınlar akılları ile öne çıkarken erkekler fiziksel güç sahibidir. Erkeği eğitip yönlendirecek olanlar ise kadınlardır. Akal (1994)'ın sorduğu bir soru bu noktada oldukça anlamlı görülebilir. "Erkek toplumlarından önce, tarihin belli bir döneminde kadın toplumları var olduysa, birinci toplum tipinden ikinci toplum tipine nasıl geçildi ve böylesi genel bir değişikliğe, kadınlar nasıl ve neden rıza gösterdiler?" İlkel dönemlerde kadın anne olması vasfıyla önemli olduğu bir dönemden geçmiş olabilir. Yeni bir canlı yaratması erkekler nezdinde kadına kutsallık kazandırmış görünebilir. Ancak birçok araştırmacının bu konudaki görüşü anaerkil dönemin yaşanmadığı yönündedir. Anaerkil bir dönem değil anasoylu bir dönem olarak ifade edilen dönemde ananın çocukları üzerinde kurduğu bir egemenlik söz konusu değilken sadece soy bağlarının ana üzerinden yapılandırılmasının söz konusu olduğu düşünülebilir. Ataerkillik dediğimiz zaman baba ya da ailedeki herhangi bir erkeğin ailenin diğer bireyleri üzerinde kurduğu bir egemenlikten bir iktidardan söz edebiliriz. Anasoylu olarak ifade edebileceğimiz ilkel toplumlar toplayıcılık ile hayatlarını sürerken avcılığın günlük rutinelere eklenmesiyle birlikte toplulukların düzenlerinin değişmeye başladığı tespit edilebilir. Avcı erkeğin toplumda söz sahibi olması, tarım, yerleşik düzen ve özel mülkiyet ile birlikte anasoylu toplum yavaş yavaş yerini ataerkil toplum düzenine bırakmaya başlamıştır (Kızılkaya, 2004). Anasoylu toplum yapısına dair bir başka görüş ise kadınların asla söz sahibi olmadığı söz sahibi olan erkeklerin konumunun farklı olduğu yönünde ortaya atılabilir. Akal (1994)'a göre toplumların en başından beri eril toplumlar olduğuna dair bir fikri yabana atmak kolay değildir. Anne üzerinden yürüyen soyda çocukların doğumunda pay sahibi olduğunun farkında olmayan erkek kendi çocukları üzerinde egemenlik kurmasa da kendi kız kardeşinin çocukları üzerinde egemenlik kurar. Yani erkek denetimi ve eril toplum yine vardır sadece erkeğin bulunduğu yer farklıdır. Bu durumda eril toplum yapısını ortaya çıkaran üretim biçiminden ziyade zaten en başından beri erkeğin kadın üzerindeki egemenliğini kadının rızası dışında kurmuş olmasıdır. Dolayısıyla zaten "kadın-erkek eşitsizliği üzerine kurulmuş" olan bir toplumu değiştirmek hiçte kolay olmayacaktır. Çünkü toplumdaki iktidar zaten kadının karşısında yapılandırılmıştır (Akal, 1994: 19-20).

İlkel çağları geride bırakıp daha ileriye doğru ilerlediğimizde insanlığın çok çeşitli evrelerden geçerek 21. Yüzyıla ulaştığını söyleyebiliriz. Marx toplumun üretim biçimine göre beş evreden geçtiğini söyler; ilkel komünal toplum, köleci toplum, Feodal toplum, kapitalist toplum, komünist toplum. Bu toplum tiplerini incelediğimizde ilkel komünal toplumda avcılık ve toplayıcılıkla yaşamını sürdüren kabile, klan ya da aşiret tarzı örgütlenmelerde kadın erkek birlikte çalışırken toprağı ekip biçme ve toprağı yerleşme ile birlikte yeni bir üretim biçimine geçildiğı gözlemleniyor. Köleci toplumda özel mülkiyet, aristokrasi hem kadın hem erkeğı köleleştirmiş olsa da güçlünün zayıfı boyunduruğı altına aldığı bu yapı kaçınılmaz olarak kadının ezilmesi durumunu da beraberinde getirmiştir. Özel mülkiyet ve soyun devamı, mülkiyetin erkek soyuna aktarılması çocukların nesebinin önem kazanmasına neden olurken kadından tek eşli olup çocuğun nesebini sağlama alması beklenmiştir. Kadının namusu kavramı da daha ziyade özel mülkiyete bağılı türemiştir. Evlilik kurumu ile üremeyi garanti altına alan erkek bu yolla kadını da özel mülkiyetine katmış ve cinsiyetçi iş bölümünü başlatmıştır. Kızılkaya'ya göre; “Sınıflı toplumların tümünde aile, erkek egemen bir anlayış üzerine kurulur. Erkek ailenin başkanıdır. Ailede birinci derecede söz sahibi olan erkektir. Ailenin diğeri bireyleri kadın ve çocuklar erkeğın özel mülkiyeti konumundadır” (Marx ve Engels, 2014; Kızılkaya, 2004:44). Feodal toplum yapısında toprağı bağılı üretim sürecinde kadın erkek birlikte yapılan üretim ve geniş aile tipi örgütlenmelerin mevcut olduğı bir süreç yerini kapitalist topluma bırakıyor. Kapitalist toplum yapısıyla birlikte toprağı dayalı üretim yerini fabrikalara bırakırken, geniş aileden çekirdek aileye geçilmesiyle birlikte toplum yapısı da değışime uğruyor. Değışen toplum yapısı kadın erkek ilişkilerini ve kadının konumunu tekrar değıştiriyor. Kırsalda toprakta, kentte ise hanede beraber çalışan erkek ve kadın mevcutken sanayileşmeyle ilk etapta fabrikaya giden erkek evde kalan kadın oluyor. Ama sanayileşmenin hızlanması kadınları da fabrikalara çekmekte gecikmiyor. Ucuz iş gücü olarak görülen kadın, daha önce erkek tarafından sömürülürken artık hem erkek hem de kapitalist sistem tarafından sömürülmeye başlıyor. Kapitalizmin yarattığı modern aile tipinde; kamusal alanda çalışan erkek, eşinin özel alanda kalarak ev ve çocuk bakımına yönelmesini arzuluyor. Kapitalizm

kadınlara reva gördüğü düşük ücretler erkeğin bu isteğini destekleyerek kadınları kamusal alanda da cinsiyet ayrımcılığı ile karşı karşıya bırakıyor. Bütün bu gelişmelerin kadınlarda eşit yurttaş olma arzusunu körükleyerek, hala devam eden mücadelelerinin başlamasına yol açtığı tespit edilebilir (Sancar, 2012).

Daha önce arzusu körüklenen kadın mücadelesi 18. yüzyılda esen özgürlük rüzgarlarıyla kavrulmuş ve artık yazılı metinlerle kendini göstermeye başlamıştır. 1792’de yayınlanan Mary Wollstonecraft’ın “A Vindication of rights of Woman” adlı çalışması bu metinlerin en ünlülerinden birisidir. Tabi bu metinlerin yayınlanmasında hem Amerikan Bağımsızlık Bildirisi (1776)’nin hem de Fransız İnsan Hakları Bildirisi (1789)’nin büyük ilham kaynağı olduğu aşikardır. İnsan hakları konusunda yaşanan bu gelişmeler kadınları heyecanlandırmış ve insan olmalarından dolayı bu gelişmelerden faydalanabileceklerini düşünmüşlerdir. Ama maalesef kadınlar bu gelişmelerin dışında bırakılmış ve kendi haklarını savunmak için daha fazla çaba sarf etmek zorunda bırakılmışlardır (Donavan, 2015: 22). 19. ve 20. Yüzyıllar da kadınların insan olmaktan doğan haklarını elde etmek için çaba sarf ettiği yüzyıllar olarak tarihe geçmiş, elde edilen birtakım haklar daha fazlası için umut verici bir ortam yaratmıştır.

1. Dalga feminizmi başlatan Liberal feministler yasalara odaklanmış, özel alana hapsolmuş kadını kamusal alana çıkarmak için çabalamışlardır. Toplumsal cinsiyetin kadınların önünde engel teşkil etmesini önlemek için çalışan liberal feministler hukuksal gelişmenin önünü açarak bir takım yasal kazanımları elde etmeyi başarmışlardır. Liberal feminizmin doğduğu İngiltere’den örneklere bakıldığında; 1882 mülk edinme ve işletme hakkı, 1928 genel oy hakkı, 1970 eşit ücret, 1973 eşit velayet, 1975 cinsiyet ayrımcılığına son veren yasa, 1991 tecavüzü yasaklayan yasa vb. gibi yasaların kadınların kazanımlarından olduğu söylenilebilir. Bütün bu yasal kazanımlar çok umut verici olmalarına rağmen yasalarla korunan her hakkı kadınların pratikte kullanabildiğini söyleyebilmek bugün bile tam anlamıyla doğru bir düşünce olmayacaktır. Bu durumda kadınların eril toplumun yazılı olmayan kuralları nedeniyle yasal haklarından yararlanamadığı düşüncesi ileri sürülebilir (Berktaş, 2006: 43-44).

İlk çağlardan bugüne tarihte izini sürebileceğimiz eril iktidar toplumun iliklerine kadar işlemiştir. Toplumu, kadını ve erkeği, cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti düşünmek hep eril düşünceyle harmanlanmış şekilde düşünmeyi sağlayacaktır. Eril toplum yapısı

insanların zihinlerine dolayısı ile dillerine işlemiştir. Eril toplumun yarattığı eril dil sürekliliğini korudukça eril düşünce de sürekliliğini korur ve bireyler eril iktidarı yeniden üretmeye devam ederler. *“Eril düzenin gücü, kendi haklılığını ispat etmeye yeltenmemesinde görülür: erkekmerkezli görüş kendini yansız gibi dayatır ve onu meşrulaştıracak söylemlerde dile getirmeye ihtiyaç duymaz”* (Bourdieu, 2019). Eril iktidar kendi düzeni içinde kadın ve erkeklere belirli roller dayatır. Bu roller “Toplumsal Cinsiyet Rollerini” olarak anılabilir. Toplumsal cinsiyetten bahsedildiğinde kadın ve kadın sorunlarından bahsedildiğine dair yaygın bir inanış mevcuttur. Oysaki toplumsal cinsiyet ve rolleri kadın ve erkeğe yani cinslere atanmış rollerden ibarettir. Ve güncel görüş; toplumsal cinsiyet rollerinin yapay olarak üretilmiş roller olduğudur (Smith, 2022).

2. Eril İktidarın Kurguladığı Kadın ve Hegemonik Erkek

Kadın ve kadına dair sorunların tanımlanıp araştırılmasını daha eski tarihlere götürebiliriz. Zira kadın hakları tartışılmaya başlandığından beri “kadın çalışmaları” yapılmaktadır. Ancak daha kapsayıcı olarak addedebileceğimiz “toplumsal cinsiyet” iki yönlüdür. Dolayısıyla erkek ve erkeğe dair olanı da içerir. Erkek ve erkeğe dair olan yerine ataerkilliğe yönelen çalışmalar eksik kalmakta sorunun bir yönünü ele almayı atlamaktadır. Akademik dünya “kadın çalışmaları”, “toplumsal cinsiyet çalışmaları” ve en nihayetinde “erkeklik çalışmaları” şeklinde bir yönelime girmiş bulunmaktadır. Bu çalışmaların özüne baktığımızda daha ziyade “hegemonik erkeklik” üzerinden tanımlamaların yapıldığını gözlemleyebiliriz (Sancar, 2009). Eril dünyanın erkeklerinin tanımlanacağı başlangıç noktası da “hegemonik erkeklik” üzerinden geçmektedir denilebilir.

Eril iktidarın oluşması daha eski tarihlere dayandırılrsa da giderek güçlenmeye başladığı dönem olarak Mezopotamya’da ilk kent devletlerinin kurulması tarih olarak verilebilir. Kent devletleri kurulup geliştikçe aralarındaki mücadeleler de artmış, askeri (dolayısıyla eril) güç ön plana çıkmıştır. Bu durum fiziksel olarak daha güçlü olan erkeği ön plana çıkarırken, sınıflı toplum yapısının da oluşumuna katkı sağlamıştır. Yerleşik hayata geçiş ve özel mülkiyetin kurumsallaşması, erkeklerin

mülkiyetlerini kendi neseplerine miras bırakma isteğini doğurarak soy bağının önemini arttırmıştır. Soy bağının önemi, erkeklerin kadın cinselliğini denetleyerek kadını meta haline getirmelerine neden olmuştur. Kadının denetlenmesi (gerek cinselliğinin gerekse doğurganlığının) yasa ile garanti altına alınarak eril sistem güvenceye kavuşturulmuştur (Berktaş, 2021:91). Kadın ve erkek bireyler arasında bulunan biyolojik farklılık cinsel organlarının farklı olmasından kaynaklanır. Cinsel organlarındaki farklılık toplumsal cinsiyetin kurgulanmasına neden olacak bir sebep içermese de cinsiyetçi iş bölümü ve dolayısıyla kadının tahakkümüne bir sebep olarak sunulmuş ve cinsiyet rolleri bunun üzerine inşa edilmiştir. Eril tahakkümün alt yapısını oluşturan cinsel organlar erkekler için bir üstünlük sembolü olarak görülürken kadınlar için ise saklanması gereken olumsuz bir varlığa dönüşmüştür.

“Kadınlar cinsel organlarının yalnızca gizlendiğinde (“lehimlenmiş taş”) derli toplu olduğunda (yejmaa) veya bir serr’in (saklı olandaki tılsım, sır) muhafazası altına konulduğunda güzel olduğuna inanmaktadır, oysa eril organın serr’i yoktur, zira saklanmaz. Vajinayı tasvir eden sözcüklerden biri, takna, Fransızcadaki con [am, amcık] ile benzeşir ve salaklığa işaret eden bir küfür olarak da kullanılır (A takhna!) [amcık suratlı] (“takhna surat”, güzel bir burunla biçimlenmemiş, ifadesiz bir yüzdür). Vajinayı ifade eden sözcüklerden bir diğeri -ve en bayağısı- achermid’dır, yapış yapış anlamına gelir. Tüm bu sözcükler elbette tabunun etkisi altındadır, tıpkı görünüşte daha sıradan olan ve sıklıkla örtmeceli alternatifler olarak kullanılan şu kelimeler gibi: duzan, şeyler, aletler, laqlul, çanak çömlek, lah`wal, malzemeler, veya azadkuk, kuyruk. Kabillilerde, bizim geleneğimizde olduğu gibi, erkek cinsel organlara en azından üstü örtük olarak, aletler, takımlar denir; belki de bunun arkasında bugün bile sistematik olarak erkeklerle verilmiş olan teknik nesnelere kullanma olgusu yatmaktadır” (Bourdieu, 2019: 27).

Kadın ve erkeğin cinsel organlarındaki farklılığa işaret eden biyolojik cinsiyet cinsel organlara dair kurgularla bir baskı aracına dönüşmüş ve toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetin üzerine kurulmuştur. Kültürel olarak kodlanan toplumsal cinsiyet eril iktidarın oluşmasına ortam sağlarken kadınlarla erkeklerin dünyalarının farklılaşmasına neden olmuştur. Kadınlar dünyanın hemen her yerinde eril iktidarlara maruz kalmış ve erkeğe bağımlı bir konuma layık görülmüşlerdir. Connell’in “ön plana çıkarılmış kadınlık” olarak tanımladığı kadın, erkeğe tabi olan ve boyun eğen bir şekilde tanımlanmıştır (Connell, 2016: 268). Erkeklik kavramı kadınlık kavramı ile beraber var olurken her toplumun kendine has bir erkeklik tanımlaması vardır.

Dolayısıyla erkeği de belirleyen kültür ve kültürel kodlardır. Toplumsal cinsiyet rolleri erkeğe de kadına da oynaması gereken birtakım roller sunar. Bu roller erkeği de aynı kadını bağladığı gibi bağlar. Erkek gerek kamusal alanda gerekse özel alanda bu erkeklik rollerini oynamak zorundadır. Kamusal alan erkeklerin daha yoğun olduğu bir alan olması sebebiyle eril iktidar kamusal alanı belirleyen başat aktör olarak karşımıza çıkar. Devlet eril iktidarın en yoğun görüldüğü kurumdur. Toplumsal cinsiyete dayalı olarak örgütlenen devletin en üst makamlarındaki koltukları ise erkekler işgal etmişlerdir (Connell, 2019: 136-144). Eril iktidarın kurguladığı bir toplumda kadın erkeğe tabi iken, erkek kadın üzerinde egemendir. Erkek aynı zamanda “hegemonik erkeklik” vasıtasıyla farklı erkeklikler üzerinde de egemenlik kurmaktadır. Connell’a göre; “Dinsel öğreti veya pratiğe, kitle iletişim içeriğine, ücret yapılarına, ev tasarımına, yardım/vergilendirme politikalarına vb. kök salan üstünlük hegemonyadır.” Connell “hegemonik erkeklik” ve “ön plana çıkarılan kadın” arasında bir bağ kurar. Bu bağ aslında erkeğin kadın üstündeki tahakkümünün üzerinde şekillenir. Kadının rızası hegemonyanın oluşumunu körükler. Modern hegemonik erkek evlilik kurumunu kutsar. Kadın ise boyun eğme ile karşı gelme şeklinde iki kutba ayrılır. Boyun eğen kadın “ön plana çıkarılmış kadın”dır. “Ön plana çıkarılan kadın” evlilik ve çocuk bakımını kutsar. Dolayısıyla “hegemonik erkeklik” nasıl kamusal alanla bağlantılıysa “ön plana çıkarılan kadın” da kamusal alanla derin bağlar içinde varlığını sürdürür (Connell, 2016).

Toplumunu derinden etkileyen cinsiyet ve iktidar ilişkileri tam olarak anlaşılmadığı sürece, mevcut sorunlar için çözüm önerileri üretmek imkanı doğması oldukça zordur. Kadın ve erkeğe dair konuşmak demek sadece kadın sorunları, kadının dezavantajlı konumu ve patriarki ilişkilerinden bahsetmek demek değildir. Kadın çalışmaları uzun yıllar bu sorulara takılıp kaldığı için ilerleme kaydetmek konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Eril iktidarın oluşumu ve kendini yeniden üretmek suretiyle nasıl egemenlik kurup devam ettirdiği soruları ile birlikte, toplumsal cinsiyet çalışmaları ilerleme kaydedebilmiştir. Erkek ve erkeğe dair iktidar alanından bahsetmek ise “hegemonik erkeklik” kavramını ortaya çıkarmıştır. *“Hegemonik erkeklik kavramı, nasıl olup da küçük bir azınlık erkeğin bütün iktidar ve güç pozisyonlarını ellerinde*

tuttuğunu; bunu nasıl meşrulaştırıp tahakkümü yeniden var edebildiğini açıklamaya çalışır” (Sancar, 2009: 31).

“Hegemonik erkeklik” kavramı son derece karmaşık ve açıklaması güç bir kavramdır. Güç ilişkilerini anlatmak üzere Gramsci tarafından ortaya atılmış olan “hegemonya” kavramı erkeklerin toplumsal yapılanmasını anlatmak üzerine yeniden kurgulanmıştır. “Hegemonik erkeklik” kavramından bahsettiğimizde, erkeklerin kendi içinde farklılaşması sürecinden ve bir erkek grubunun diğerlerinden daha fazla ön planda olmasından bahsederiz. Hegemonik erkeklik ataerkilliğe kazandırdığı meşrulukla erkeklerin, cinsiyet rollerini daha cesur ve baskın bir şekilde icra etmelerini destekleyici bir yol açar. Aynı zamanda da kadınlara atfedilen cinsiyet rolleri gereği kadınların erkek tahakkümüne boyun eğmesini teminat altına almayı hedefler (Connell, 2019: 150).

Hegemonik erkekliğin temeline bakıldığında “heteroseksüel” ve “homofobik” kavramlarının bu temelde birlikte yer aldığı söylenebilir. Hegemonik erkek örnek bir erkektir ve tüm temel erkek özelliklerini bünyesinde barındırır. Otoriter, becerikli, son derece erkeksi olan hegemonik erkek, gücünü kadın üzerinde kurduğu tahakkümle taçlandırır. Hegemonik erkek için kadın cinsel bir metadır (Donaldson, 1993: 645). Hegemonik erkeğin üreme ve evlilik kurumu ile kadını tahakkümü altına aldığı tespit etmek mümkündür.

Hegemonik erkeklik, ataerkilliğin yeniden üretimi için anahtar bir kavramdır (Demetrakis, 2001: 337). Hegemonik erkek için çok çeşitli örnek verilebilir; Din adamları, gazeteciler, politikacılar, reklamcılar, aktörler, müzisyenler, akademisyenler vs. (Donaldson, 1993: 646). “*Sinema oyuncularını, hatta hayali karakterler ile film karakterleri bile hegemonik erkekliğin timsalleri, yani emsal erkek[lik]ler olabilirler*” (Connell, 2019: 151). Böylece toplumdaki diğer erkeklere daha çok rol model olarak toplumun eril düzenin korunması garanti altına alınabilir. Ataerkillik hegemonik erkek tarafından yeniden ve yeniden üretilmeye devam eder.

3. Yeniden Üretilen Eril İktidar, Tahakküm ve “Damızlık Kızın Öyküsü”

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeklerin toplum tarafından (cinsiyetlerine bağlı olarak) belirlenmiş davranışlarda bulunmalarını ifade eden bir kabuller dizgesidir. Kadınlar ve erkekler toplumun kendilerinden beklediği davranışları sergileyerek toplumsal cinsiyet rollerini kabullenirler. Kadın ve erkeğe tanımlanan cinsiyet rolleri toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. Kadın ve erkeklere tanımlanmış olan cinsiyet rollerinin gerektiği gibi yerine getirilmesi toplumun, devamlılığını garantileyen bir unsur olarak sayılabilir (Stoekard and Johnson, 1979).

“Ütopya”lar gelecekte daha güzel ve ideal bir dünyaya işaret eden tasarımlardır. İsmi konulmamış ilk “ütopya” belki de Platon (2020) tarafından “ideal devlet” olarak tasarlanmıştır. Ama en ünlü ütopya bizzat türe adını veren “ütopya” olup Thomas More (2020) tarafından kaleme alınmıştır. Siyaset bilimi Platon’dan beri ütopyalarla ilgilenirken 20. Yüzyılda ortaya çıkan “distopya”lar da ilgi çekmekte gecikmemiştir. Bilimin ve akademinin bu kadar ilgisini çeken ütopya ve distopyaların sanatta da karşılığını bularak bilimkurguya kadar uzanması çok da şaşırtıcı olmamıştır. Ütopyanın tam zıddı olduğu düşünülen distopya aslında tam olarak düşünüldüğü gibi değildir. Distopya korkutucu bir gelecek ya da toplum tasviri olarak düşünülse bile aslında toplumun bir kısmı için “ütopya” olarak görülebilme potansiyeline sahiptir. Gerçekte tasarlanmış ütopyaların birçoğunun birer distopya ya dönüşme olasılığı mevcuttur (Gordin, Tilley ve Prakash, 2020: 7-8).

Biz – Yevgeniy İvanoviç Zamyatin (1920), Bin Dokuz Yüz Seksen Dört – George Orwell (1948), Hayvan Çiftliği-George Orwell (1954), Cesur Yeni Dünya – Aldous Huxley (1931), Ben – Ayn Rand (1938), Fahrenheit 451 – Ray Bradbury (1953) gibi distopyalar bugün kült hale gelmiş distopya örneklerinden sayılabilirler. Bu örnekler topyekûn olarak tüm toplumu kapsayan distopya örnekleriyken Swastika Geceleri – Katharine Burdekin (1937), Damızlık Kızın Öyküsü – Margaret Atwood (1985), Hillary Jordan- Uyandığında (2020) gibi örnekler daha çok kadınlara dair distopyalar sunmaktadır. Feminist distopyaların önemli üyelerinden biri olan “Damızlık Kızın Öyküsü” Kanadalı yazar Margaret Atwood tarafından 1985 yılında yazılmıştır. 2017 yılında hulu tv tarafından dizisi çekilen kitap yıllar sonra bir anda popüler olunca,

Margaret Atwood tam 35 yıl sonra devam kitabı olan *Ahitler* (2019)'i yazarak, feminist distopya örneklerine bir eser daha kazandırmıştır. Yazar “ütopya” ve “distopya” kavramlarını birleştirerek kendine özgü yeni bir türde yazdığını beyan etmektedir: “üstopya”. Aslında yukarıda değindiğimiz “kimileri için ütopya olan kimileri için distopya” savının karşılığı belki de bu terimle karşılanabilecektir. Bununla beraber roman “spekülatif kurgu” türü içinde de sayılabilir. Gelecekte gerçekleşmesi mümkün olmayan yerine, gelecekte olabilecekleri hayal eden bir roman. Bilimkurgunun aksine teknolojiye herhangi bir gelişmeye bağlı olmadan gerçekleşebilecek bir gelecek tasarımı; “*Bilim kurguda canavarlar ve uzay gemileri vardır; spekülatif kurgu gerçekten olabilir.*” Romanın yazıldığı dönem 1980’li yıllar; Amerika Birleşik Devletleri’nde, Hristiyan köktendinciler, çevresel kaygılar ve kadınların üreme haklarına yönelik tartışmaların yoğun olarak yaşandığı bir döneme tekabül ediyor. Amerika aynı bugün olduğu gibi kürtaj tartışmalarının yoğun olarak yaşandığı bir süreçten geçiyor. Armstrong’a göre Offered (Fredinki), 1970’lerin feminizminin kurgusal bir ürünü olarak karşımıza çıkıyor (Armstrong, 2018).

“Damızlık Kızın Öyküsü”; Bugün ki Amerika Birleşik Devletleri topraklarının bir kısmı üzerine kurulmuş olan totaliter kökten dinci bir Hristiyan teokrasinde (Beauchamp, 2009) “Glead Cumhuriyeti”nde yaşanan olayları anlatıyor. Dünya genelinde çeşitli nedenlerle düşen doğum oranları ve sebepsiz infertilitenin artışı bir nüfus krizinin kapıda olduğuna dair söylentileri beraberinde getiriyor. Ülkede yaşanan (bizzat kendilerinin çıkardığı) bir takım karışıklıktan yararlanan muhafazakar bir grup anayasayı askıya alıyor. Ülkedeki anarşi ve kaosu durdurmak için bir takım radikal önlemler aldığını duyuran yeni yönetim, korkuyla beslediği meşruiyetini bir anda kalıcı hale getirerek daha da totaliterleşiyor. Yönetimdekiler için bir ütopya olan ama kadınların birçoğu, erkeklerin de çok azı için distopya olan bir ülke böylece ortaya çıkıyor. Ülkede para kullanımı kaldırılırken harcamalar kompübank adı verilen bir mekanik bir uygulama üzerinden yapılıyor. Önce kadınların bütün birikimleri en yakın erkek akrabasına aktarılıyor. Daha sonra kadınlar işyerlerinden kovularak evlerine yollanırlar. Hemen akabinde ise farklı kategorilerde ahlaksız ilan edilen kadınlar deyimi yerindeyse avlanarak/toplanarak bir süre hayvanlar gibi kafeslerde tutulduktan sonra yine farklı kategorilere ayrılarak çeşitli görevlere dağıtılıyorlar. Rejimi kuran

erkekler “komutan” olarak adlandırılırken komutan eşleri olan kadınlar diğer kadınlardan biraz daha fazla özgürlüğe sahip olduklarına inandırıldıkları bir sisteme adapte ediliyorlar. “Martha” adı verilen hizmetçiler ileri yaşta evlenmemiş ya da dul kalmış, çocuk doğuramayacak durumda olan kadınlardan oluşuyor. Bu kadınların hepsine Martha adı veriliyor. Her komutanın evinde statüsüne göre sayısı değişen Martha’lar mevcut. “Melek” adı verilen askeri birimler genç erkeklerden oluşuyor. “Damızlık” adı verilen kadınlar daha önce çocuğu olan ya da doğurma çağında olan kadınlar. “Teyze” adı verilen ileri yaşlı kadınlar ise rejim tarafında olup damızlık kızların eğiticisi ve yol göstericisi konumundadırlar. Geçişkenliği çok az olan bir kast sistemi kurulmuş ve katı dini kurallarla yönetilen bir ülke oluşturulmuş olduğu anlaşılıyor (Atwood, 2017). Glead’da yaşayan insanların bir kısmı için Glead, orada yaşamaktan korktukları bir dünyadır. Erkekler açısından bakıldığında; sonsuza kadar mülkün kölesi olan, onurlu yaşamaktan geleceğe dair umut beslemekten yoksun ve totalitarizmin bütün yükünü omuzlarında taşıyan bir konumda olduklarından söz edilebilir. Yu ve Li’ye göre Komutanlar, sevimli, kibar ve düşünceli olsalar da kadınlar için cehennem olan Glead’ın yaratılmasında sorumluluk sahibidirler. Bu konuda da son derece duyarsız bir görünüm sergilerler (Yu ve Li, 2019). Sisteme kadınlar açısından bakmak ise, son derece zor görünüyor. Çünkü kategorilere ayrılmış kadınların her biri farklı şekillerde teokratik totaliter sistemin nefesini enselerinde hissetmelerine rağmen eril iktidarın baskısını da beraberinde hissetmektedirler. Kadınların geçmişte tırnaklarıyla kazıyarak kazandıkları haklarını tamamen kaybetmiş olduğu bir toplum yapısı eril iktidar tarafından kurulmuştur. Kadınların bırakın “oy kullanması”, bırakın “çalışması” kitap okuması bile yasaktır. Hristiyan teokrasisinin hüküm sürdüğü bir ülkede İncil dahi okumak kadınlara çok görülmüştür. Kitap okuyan kadınların cezası: parmağının kesilmesi olarak belirlenmiştir. Eril iktidar kadının doğurganlığını kontrol altında tutuyor. Eril iktidar kadını kontrol altında tutuyor. Eril iktidar muhafazakar totaliter bir yönetimle bütün toplumu baskı altında tutuyor.

Toplumda herkesin konumuna uygun tek tip bir giyim biçimine uymak zorunda olduğunu gözlemliyoruz. Komutan eşleri mavi, marthalar yeşil, teyzeler kahverengi, melekler siyah, damızlıklar ise kırmızı renk giysi kullanıyor.

Şekil 1. Damızlık Kızın Öyküsü Dizisinde Statülere Göre Kıyafetlerin Tasviri

Komutan evlerine birer damızlık kız atanıyor. Bu kızlar her ayın belli günlerinde dini bir ritüelle hazırlanarak komutan ve eşinin arasında tecavüze uğruyor. Bu işlem çocuk olana kadar devam ediyor. Çocuk doğumunun ardından damızlık kızlar belli bir süre süt teminini sağladıktan sonra başka bir komutanın evine yollanıyorlar. İşe yaramadığı düşünülen ya da zararlı görülen kadınlar ise koloni adı verilen yerlere çalışmaya yollanıyorlar (Atwood, 2017). Muhafazakarlıkla bezenmiş eril tahakküm kadınların üzerinde hüküm sürüyor. Bourdieu'nun söylediği gibi; *“Olumlu ya da olumsuz olsun, “kollektif” beklentiler”, dayattıkları öznel beklentiler aracılığıyla bedenlere kalıcı yatkınlıklar biçiminde kazanmaya meyleder”* (Bourdieu, 2019).

Romanın ana kahramanı olan Offred/Fredinki (gerçek adı June) kocasının 2. eşi olduğu için iffetsiz görülüp damızlık kız olarak yetiştirilmek üzere teyzeler tarafından yönetilen kızıl merkeze getiriliyor. Kızı elinden alınarak çocuğu olmayan bir komutan ailesine veriliyor. Kocasının akıbeti ise kitapta belirsiz. Fredinki adını damızlık olarak verildiği komutandan alıyor. Fred Waterford ve karısı Serena Joy'un yanına yerleştirilen June yani nam-ı değer Fredinki'nin ağzından topluma dair bilgiler aktarılıyor (Atwood, 2017). Muhafazakar ve eril iktidar kadınlara kendi adlarını bile çok görüyor. Çalışanların hepsi “Martha” damızlıklar ise erkeğin adıyla adlandırılıyor. Yazar burada kadınların eşlerinin soyadlarını almalarına bir gönderme yaptığını düşündürüyor. Eşler damızlık ve Marthalara nazaran daha özgür gibi görünse de eril tahakkümün kendilerine yaptığı sadece kendi hemcinsleri üzerinde tahakküm

kurabilme olanağı olarak kalıyor. Onlarda kendi sınırlarının dışına çıkmadan rollerini oynamaya devam ediyorlar.

“Birden fazla özgürlük çeşidi vardır, derdi Lydia Teyze. Bir şeyler yapma ve bir şeylerden sakınma özgürlüğü. Anarşi günlerinde, bir şeyler yapma özgürlüğü vardı. Şimdiyse size sakınma özgürlüğü veriliyor. Azımsamayın bunu sakın” (Atwood, 2017: 41).

Eril iktidar kendini meşru göstermeye bile gerek duymadan kadınları koruduğunu iddia ediyor. Kadınlar önceden sokaklarda korkarak yürürken Glead’da kadınlar saldırıya uğrama korkusu olmadan yürüyebiliyorlar. Damızlıklar sokakta çiftler halinde yürürken kimse onlara bakmıyor ya da laf atmıyor. Fredinki ve yürüme arkadaşı Gleninki bir gün sokakta turistlerle karşılaşıyorlar;

“Kadınların başları açık, saçlarını da olanca siyahlıkları ve cinsellikleri ile teşhir ediyorlar. Kırmızı ruj sürmüşler, ağızlarının nemli oyluklarını belirleyerek, tıpkı önceki zamandan kalma bir tuvalet duvarındaki karalamalar gibi. Yürümekten vazgeçiyorum. Gleninki de duruyor yanımda ve onun da gözlerini bu kadınlardan ayıramadığını biliyorum. Büyüledik, ama tiksindik de. Çıplak gibiler. Çok kısa sürmüş fikrimizi değiştirmemiz, bu tür şeyler hakkında. Sonra düşünüyorum: Eskiden ben de böyle giyinirdim. Özgürlüktü bu.” (Atwood, 2017: 45)

Toplum belleği ne kadar kuvvetli olursa olsun, insan çabuk unuttur. Öğrenilmiş çaresizlik eril iktidarın eliyle yoğrulur ve kadınlar kendi düşüncelerinin bile içinde hapsolmuş hale gelirler. Daha çok kısa bir süre önce, normal bir dünyada yaşayan, çalışan normal bir kadinken bir anda muhafakazar bir kadın haline gelip başka kadınları yargılamaya başlamak normal bir duruma dönüşür. Glead kadınları kurtulamayacakları bir açık hava hapisanesinde olduklarının bilinciyle “Stockholm Sendromu”na tutulmuşlardır. Ama bu durum hükümet değişikliğini yaşamış modern dünya da nefes almış kadın ve erkekler için geçerlidir. 2. ve 3. Kuşaklar bu toplum yapısına doğacakları için bu yaşananlar onlar için hiçbir zaman bir delilik olmayacaktır. Kendi normalleri olacaktır.

“Siz geçiş neslisiniz, derdi Lydia Teyze. En güç durumda olan sizsiniz... Sizden sonra gelenler için daha kolay olacak. Görevlerini gönül rızasıyla kabul edeceklerdir. Söylemediği buydu: Çünkü anıları olmayacak, başka yaşama dair.

Söylediği şey ise şu: Çünkü sahip olamayacakları şeyleri istemeyecekler.” (Atwood, 2017: 150)

Totaliter yönetimler çok çeşitlidir. Faşist rejimler, komünist rejimler ve muhafazakar rejimler kolaylıkla totaliter bir rejim olabilirler. Hatta başlangıçta demokratik gibi görünen bir rejim bile totaliter bir rejime dönüşebilir. Bazen seçimle demokrasiyi savunarak iş başına gelirler. Bazen de bir felaket sonrasında ülkeyi zor durumdan kurtarmak için iş başında olurlar (Heywood, 2011: 233).

“Felaketten sonraydı, Başkan vurulup öldürüldükten, Kongre makineli tüfekle tarandıktan ve ordu sıkıyönetim ilan ettikten sonra yani. O zamanlar Müslüman fanatikleri sorumlu tutmuşlardı. Sakin olun, dediler televizyonda. Her şey kontrol altında. Şoke olmuşum. Herkes öyleydi, bunu biliyorum. İnanması zordu. Bütün hükümet, bir anda öylece yok olmuştu... Anayasayı o zaman askıya almışlardı. Bunun geçici olacağını söylediler. Caddelerde herhangi bir protesto gösterisi bile olmamıştı.” (Atwood, 2017: 218)

Otoriter ya da totaliter ama özellikle muhafazakarlıkla yoğrulmuş rejimler için toplumdaki sorunların kaynağı otorite zayıflamasıdır. Otorite toplumun her hücresi için ayrı bir öneme sahiptir. Aile toplumun en önemli hücresiyken ailede babanın otoritesi, ülkede hükümetin otoritesi sağlanmalıdır (Heywood, 2011:109). Glead rejiminde hükümet ya da komutanlardan oluşan konsey çıkardığı yasalarla insanların nasıl konuşacağını dahi yasaya bağlarken öyle bir korku imparatorluğu kuruyorlar ki herkes birbirinin gözetleyiciliğini yapıyor. Herkes birbirinden korkuyor. Ama şehrin kuytu bölgelerinde eskisi gibi yaşamak isteyen komutanların gidebileceği oteller var. Bu otellerde “jezabel” adı verilen gözden çıkarılmış kadınlar çalışıyor (Atwood, 2017). Aslında muhafazakar ikiyüzlülük de eril tahakküm olarak yüzünü tam da burada göstermiş oluyor. Komutan eşleri evde melekler için atkı örerken, diğer bütün kadınlar kendileri için yaratılmış statülerde üstlerine düşen görevleri yerine getirirken erkek kumandanlar modern dünyanın kadınları gibi giyinmiş jezebellerle içki içip eski günlerdeki gibi bir tiyatro oynuyorlar. Erkekler eski günlerdeki gibi işlerine gidip normal yaşamlarını sürdürürken evde eşleri, marthalar ve damızlıklar emirlerine amade olarak onların yolunu gözlemektedir. Eril iktidar daha ne istesin?

Kadını kadına kırdıran eril iktidar, kadınları baskı altında tutmak için yine kadınları kullanıyor. Damızlık kızları eğitmekle görevli teyzeler, kızıl merkeze gelen kızları

İncil’e dayalı bir şekilde muhafazakar düşüncelerle yoğurup, korkuyla beyinlerini yıkıyorlar. Okuma yazma hakkı olan tek kadın grubu teyzeler. Teyzeler rejimin onlara verdiği hakla damızlık kızlara her türlü işkenceyi yapıyorlar. Teyzelere detaylı baktığımızda rejimin maskülen kadınları olduklarını görebilmek mümkün. Margaret Atwood Damızlık kızın öyküsünü öyle bir yerde bırakıyor ki sonunu okuyucu hayal etsin istiyor. “Damızlık Kızın Öyküsü” dizisini çekilmesinin ardından hikayenin devam ettirilip sona erdirilmesi ihtiyacı hasıl oluyor. Otuz beş yıl sonra yazılan “Ahitler”de baş teyze Lydia’nın geçmişte bir hakim olduğunu ve aslında yeni rejimi destekleyecek bir karakterde olmamasına karşılık kendisine yaşatılan korkular neticesinde, kendisinden korkulan bir teyzeeye dönüşümünün hikayesi anlatılıyor (Atwood, 2019). Buradan hareketle psikolojik çözümlere girmeden bir insan yaşamak için neler yapabilir sorusunu sormak belki yerinde olacaktır. Ama en nihayetinde hem totaliter hem muhafazakar hem de eril bir iktidarın neler yapabileceği sorusunun cevabı her zaman daha karmaşık olacaktır.

Şekil 1. Damızlık Kızın Öyküsü Dizinde Damızlık Kızların Tasviri*

Sonuç

Kadınlar yüzyıllardır patriarkinin belirleyiciliği altında yaşarken, bir taraftan bu belirleyiciliği geriletip, gerilettikleri oranda özgür olmaya çalışmışlardır. J. J.

* <https://www.bbc.co.uk/programmes/w3csz1tb>

Rousseau, Toplum Sözleşmesi'nin birinci bölümünde “İnsan özgür doğar ama her yerde prangaya vurulmuştur. Kimisi kendisini başkalarının efendisi sanırken, onlarda daha az köle değildir.” (Rousseau, 2020: 16) der. İnsanlar özgür doğar kimi diğerlerinden daha çok köledir kimi daha az. Kadınlar; kimi köle, kimi efendi gibi görüldüğünde bile eril iktidarın belirleyiciği altında erkeklerin kölesidirler. Kadınlar kadar erkekler de köledirler. Kendilerini belirleyen toplumun kölesidirler. Hegemonik erkeğin izinden gidebilmek için kendi sınırlarının kölesidirler. Toplumsal cinsiyet rollerinin kölesidirler. Kadın da erkek de özgür değildir. Eril toplum her şart altında belirleyiciliği ile her iki cinsi de kontrol altında tutar. Toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği yer de yine toplumdur. Bu döngü bu şekilde devam eder. Eril iktidar ve eril tahakküm toplumlarda kol gezmeye devam ettiği sürece ne kadın ne erkek özgür olamayacaktır.

“Damızlık kızın öyküsü” 37 yıl önce yazılmış bir distopik kurgu olmasına rağmen bugün bile gündemi yakalamayı başarıyor. “ABD'de Yüksek Mahkeme, ülkede 1973'ten bu yana kürtajı yasal hale getiren Roe vs Wade (Wade'e karşı Roe) kararını iptal etti.” Yüksek mahkemenin bu kararından sonra muhafazakar eyaletlerin kürtajı yüksek ihtimalle yasaklayacakları düşünülüyor* Amerika'da yaşanan bu gelişmeler Amerikan kadınlarının kazanımlarını geriletirken eski bir korkuyu da yeniden gündeme taşıdı. Kadın bedeni üzerinden politika yapmaya devam edenler tarafından kadınların kendi bedenlerine dair karar alma özgürlükleri ellerinden alınıyor. “Damızlık Kızın Öyküsü”nde ki, Amerika, da yavaş yavaş değişiyor. Glead bir anda ortaya çıkmıyor. Verilen her taviz, vazgeçilen her hak birleşerek toplumu bu sona hazırlıyor. Aynı yavaş yavaş pişen kurbağa örneği gibi, durum anlaşıldığında iş işten geçmiş oluyor.

Son dönemlerde erillik ve patriarki ile daha iç içe olan sağ muhafazakar ve popülist liderlerin dünya genelinde iktidara gelmeleri, popülizm ve radikal sağ görüşün yükselmesi eril iktidarın da gün geçtikçe güç kazandığını düşündürebilir. Güç kazanan eril iktidarlara ise her geçen gün kadın bedeni üzerinden daha fazla politika üretmeye başlıyorlar. Atwood'un (2017) tabiriyle “iki bacaklı rahimler” olarak görülen kadınlar üzerlerine düşen görevleri yapmaları için uyarılıyorlar. Doğum kontrolü, kürtaj ve

* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61931766>

çocuk sayıları ile ilgili konular sıklıkla gündeme getiriliyor. Bu konuların ardından sıranın çalışan annelere geleceğini iddia edebiliriz. Yeni trend ise anneden erken ayrılan çocukların psikolojisinin bozulacağı ve ileride kişilik bozukluğu yaşayacağı savıyla başlayabilir. Her adımda verilen yeni bir ödün, kadınların yüzyıllardır tırnaklarıyla kazıya kazıya elde ettikleri özgürlüklerini bir birim daha geriye iterek belirlenmişlik oranlarını arttıracaktır. Eril tahakküm sinsi bir şekilde kadının özgürlüğünü geriletmek için çalışırken birim birim verilen ödümler çoğalıp fark edildiğinde çok geç kalınmış olma olasılığı Atwood’un ön görülerinin gerçekleşme olasılığı ile aynıdır iddiasında bulunulabilir.

Demokrasi ve özgürlük, toplumları refaha taşıırken, eşitsizliğin kol gezdiği totaliter ve baskıcı yönetimler toplumları felakete sürükler. Toplumu oluşturan cinslerden sadece birinin refahı düşünülürken diğer cins baskı altındaysa o toplumda refah ve ilerleme hiçbir zaman tam olamayacaktır. “Damızlık kızın öyküsü” ilk bakışta artık geçmişini unutan kadın ve erkeklerin yeni normale alışması ve bir görev bilinciyle toplum kurallarına uymasını gözler önüne seriyor. Bu durum okuyanlarda çaresizlik ve ümitsizlikle karışık kaybedilen hakların geri alınamayacağına dair bir korku oluşturuyor. Ancak 2019’da yazılan “Ahitler” bu kaygıları ortadan kaldırır nitelikte bir hikaye sunuyor. En yıkılmaz, en sarsılmaz rejim savunucularının bile gün gelip baskıcı rejimin karşında yer almaktan korkmadığının hikayesidir “Ahitler”. Unutulmamalıdır ki, hiçbir iktidar yalnızca baskı ve zor kullanarak toplumu çok uzun süre yönetemez. İstikrar sağlayamaz. Çünkü siyasi iktidarlar rıza üzerine kuruludur. Toplumsal rıza sona erdiğinde, meşruiyeti bitmiş bir iktidar ayakta kalamaz (Kapani, 2019: 59). Dolayısı ile eril tahakküm ne kadar güçlü olursa olsun bir gün gelip ortadan kalkacaktır. Belki bu yüzyılda değil, ama bir gün mutlaka. Önemli olan; kadınların ve erkeklerin, kadın-erkek eşitliği ve demokrasi idealinden asla vazgeçmeden mücadeleye devam etme azmini kaybetmemeleridir.

Kaynakça

Akal, C. B. (1994). *Siyasi iktidarın cinsiyeti*. İmge Kitabevi.

- Armstrong, J. K. (2018, 25 Nisan). Why The Handmaid's Tale is so relevant today. *BBC Culture*.
<https://www.bbc.com/culture/article/20180425-why-the-handmaids-tale-is-so-relevant-today>
- Atwood, M. (2017). *Damızlık kızın öyküsü*. (S. Altınçekiç ve Ö. Kabakçıoğlu, Çev.; 3.b.) Doğan Kitap. (Orijinal yayın tarihi 1985)
- Atwood, M. (2020). *Ahitler*. (C. Sılay, Çev.) Doğan Kitap. (Orijinal yayın tarihi 2019)
- Bachofen J. J. (1997). Söylence, din anaerki. (N. Şarman, Çev.). Payel Yayınevi. (Orijinal yayın tarihi 1861)
- Beauchamp, G. (2009). The Politics of The Handmaid's Tale. *The Midwest Quarterly From Literature Resource Center* <http://mpenglish.pbworks.com/f/HT+-+Beauchamp.pdf>
- Berktaş, F. (2006). *Tarihin cinsiyeti*. Metis Yayınevi.
- Berktaş, F. (2021). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın*. Metis Yayınevi.
- Bourdieu, P. (2019). *Eril Tahakküm* (B. Yılmaz, Çev.; 5. b.). Bağlam Yayıncılık. (Orijinal yayın tarihi 1998)
- Connell, R. W. (2016). Toplumsal cinsiyet ve iktidar (C. Soydemir, Çev.; 2.b.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 1987)
- Connell, R. W. (2019). *Erkeklikler* (N. Konukçu, Çev.). Phoenix/ Siyasal Kitabevi. (Orijinal yayın tarihi 2015)
- Donaldson, M. (1993). What Is Hegemonic Masculinity?. *Theory and Society*. 22(5), 643-657.
- Donavan, J. (2015). Feminist teori. (A. Bora, M. Ağduk Gevrek ve F. Sayılan, Çev.; 10.b.). İletişim Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 1985)
- Demetriou, D. Z. (2001). Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique. *Theory and Society*. 30(3), 337-361

- Gordin, M. D., Tilley H., ve Prakash, G. (Der.) (2020). Ütopya distopya tarihsel olasılığın koşulları. (E. Kartal, C. Kayalığıl, A. Turan, Çev.; 2.b.). Koç Üniversitesi Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 2010)
- Heywood, A. (2011) *Siyasi ideolojiler* (A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın ve B. Kalkan, Çev.; 3. b.). Adres Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 2003)
- Kelly, P. (Ed.). (2017). *Siyaset*. (T. Sadak, Çev. 3.b.). Alfa Basım Yayım Dağıtım. (Orijinal yayın tarihi 2013)
- Kızılkaya, H. (2004). *Anasoyluluktan günümüze kadın*. İlya Yayınevi.
- Marx, K. ve Engels, F. (2014). *Komünist Manifesto*. (N. Satlıgan, Çev., 2.b.). Yordam Kitap. (Orijinal yayın tarihi 1848)
- More, T. (2020). *Ütopya*. (S. Eyüboğlu, V. Günyol, M. Urgan, Çev.) (Mina Urgan'ın İncelemesiyle). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 1516)
- Platon. (2020). *Devlet*, (S. Eyüboğlu, & M. A. Cimcoz, Çev). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal yayın tarihi M. Ö. 340)
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: imkansız iktidar*. Metis Yayınları.
- Sancar, S. (2012). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İletişim Yayınları.
- Smith, B. G. (2022). *Kadın çalışmaları temeller*. (Ö. Çakmak, Çev.) İletişim Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 2019)
- Stoekard J. ve Johnson, M. M. (1979). The social origins of male dominance. *Sex Roles*. 5(2), 199-218.
- Yu, Y. ve Li, Q. (2019). Analysis of Feminism in The Handmaid's Tale. *1st Asia International Symposium on Arts, Literature, Language and Culture (AISALLC 2019)*

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu makalede etik kurul izni gerekmemektedir. (Ethics committee approval is not required for this manuscript).